

A bölömbika (*Botaurus stellaris*) fészkelőállománya a Fertőn 2008-ban

Breeding population of the Eurasian Bittern (*Botaurus stellaris*) on Lake Fertő in 2008

MOGYORÓSI SÁNDOR

1. Bevezetés

A bölömbika palearktikus elterjedésű faj, Európa 27 országában fészkel mintegy 34-54 ezer párban (KOSKIMIES & TYLER, 1997), ami világgállományának mintegy negyede, fele (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2004).

Hazánk egyik legkevésbé vizsgált gémfaja, annak ellenére, hogy állománya sebezhető, valamint fokozottan védett státuszban is van. Nálunk nagyobb kiterjedésű nádassal rendelkező tavakon fészkel, esetenként folyóvizek szélesebb nádas szegélyeiben. Alkalmanként kisebb tavak nádásában is megtelepszik, de találták fészket homogén székisásosban is (MOLNÁR, 1998). Jelenlegi hazai költőállománya 700-1000 pár közöttire tehető és stabilnak mondható (MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG, 2008).

2. Vizsgálati terület és módszer

A vizsgálati terület a Fertő hazai oldalának mintegy 6300 ha kiterjedésű nádasa volt, melynek egy részén a 2008. évben egy nádi énekesmadár-monitoring vizsgálat kezdődött. Dr. Vadász Csaba kajakkal és gyalogos területbejárások során végezte énekesmadár-állomány-vizsgálatait a Csárda-kapu és a mekszikópusztai Körgát közötti területen, illetve jómagam ezekhez a vizsgálatokhoz egy kontrollfelmérést végeztem stánglival hajtott csónakkal a Herlakni-árokban március–június hónapok között. A gyűjtött adatok zöme a faj hangadása tekintetében a legaktívabb időszakból, a napkeltét megelőző egy órából származik, amikor az énekesmadár-felmérés is elkezdődött. Jelen dolgozatban az általam, valamint Dr. Vadász Csaba által gyűjtött bölömbikaadatokat használtam fel. Külföldi vizsgálatok alapján a legintenzívebben április–május hónapokban szólnak (bömbölnek) a hímek (POULIN & LEFEBVRE, 2003). A vizsgálat során az április–május hónapokban (23 észlelési nap) történt akusztikus észleléseket dolgoztam fel, mivel az ekkor bömbölő hímek már a biztosan revírt tartó egyedek. Rejtett életmódja miatt csak az akusztikus észlelésekre hagyatkozhattam, részben a tó egyes öbleiben történt észlelésekkel, illetve a parti területeken a különböző irányokból hallott egyedek térképi rögzítésével. Hangja akár több kilométerre is elhallatszik, így egy ekkora zárt nádas területen, mint a Fertő hazai része, nem könnyű az egyes egyedek megközelítő lokalizálása, illetőleg egy másik egyedtől való elkülönítése sem. Lehetőség van bioakusztikai módszerekkel az egyes példányok hangját azonosítani, de ehhez először viszonylag közlelől hangfelvételt kell készíteni az adott egyed bömböléséről (GILBERT *et al.*, 1998). Ez a módszer csak viszonylag kis területű nádások és kis fészkelőpopuláció esetében lehet eredményes. A felmérés sikerességét nehezíti továbbá, hogy a faj hajlamos a poligámiaára, így a bömbölő hímek számának meghatározása még korántsem jelenti azt, hogy pontos képet kaptunk a fészkelő párok számáról. Egy-egy hím több bömbölőhelyet is használhat, amit akár napközben is változtat, így esély van az állomány túlbecslésére is (TYLER, 1994).

3. Eredmények

A korábbi években (1995, 2001 és 2007) is próbálkoztam alkalmoszerű felmérésekkel a tó területén. Az akkori felmérések 21, 15, illetve 22 bömbölő hímet mutattak, így ezek alapján a hazai törészre 25-30 költőpárt becsültünk.

1. ábra – Bölömbikarevírek 1995-ben
Fig. 1. – Great Bittern territories in 1995

2. ábra – Bölömbikarevírek 2001-ben
Fig. 2. – Great Bittern territories in 2001

A tó osztrák oldalán 1989-ben Purbach és Winden között végzett felmérés során 14 bömbölő hímet regisztráltak 16 km²-nyi nádás területen, így itt az állománysűrűség 0,9 hím/km²-nek adódott, míg egy 1994. évi felmérés 14,2 km²-nyi nádás területen 14 bömbölő hímet mutatott ki (1 hím/km²), így ez alapján az ottani állományt 100 bömbölő hímmre becsülik (DVORAK *et al.*, 1997). Az általam végzett felmérés alapján a vizsgált területen (63 km²) 38 bömbölő hím jelenlétét sikerült kimutatni, ami a tő terület nagyságát tekintve 0,6 hím/km² állománysűrűséget jelent.

Ez az érték valamivel csekélyebb, mint a tó osztrák oldalán található nádás területekről kimutatott állománysűrűség. Ez az eltérés több okból adódhat, többek között a nádás állományok minőségétől, a különböző felmérési évek vízállásától, a felmérés módszerétől stb. Ha figyelembe vesszük, hogy a faj poligám – bár a szakirodalomban a poligámia szintjének megadására sehol nem vállalkoztak – és a bömbölőhelyeit napközben is változtathatja, akkor nem zárhatjuk ki sem a fölé, sem az alábecslés lehetőségét. Magam mégis inkább

hajlok az alábecslés valószínűségére. Az osztrák oldali eredményeket figyelembe véve a hazai tórészen a hímek száma esetleg elérheti az ötvenet is.

3. ábra – Bölömbikarevírek 2007-ben
Fig. 3. – Great Bittern territories in 2007

4. ábra – Bölömbikarevírek 2008-ban
Fig. 4. – Great Bittern territories in 2008
Világos pontok: Vadász Csaba adatai

4. Összefoglalás

A Fertő hazai oldalán 2008-ban egy énekesmadár-állományfelméréssel párhuzamosan, csónakkal történő bejárással és parti akusztikus felméréssel felmértem a bömbölő (booming) bölömbikahímek mennyiségét is 63 km² nádas területen. A felmérés 23 napon történt, jellemzően április–május hónapokban, a napfelkelte előtti órában, amikor a faj a legintenzívebben szól. 38 bömbölő hímeket sikerült regisztrálni, ami a faj poligám hajlama miatt esetlegesen alábecsült lehet. Az osztrák tórészen történt vizsgálatokkal összehasonlítva, feltételezhető, hogy alábecsültük a hímek számát és akár ötven pár is élhet a hazai tórészen.

5. Summary

In 2008 on the Hungarian side of Lake Fertő we surveyed (acoustically) the amount of booming Great Bittern males parallel to the survey of passerine bird populations from boat and the shore on a reed area of 63 km². The survey was conducted on 23 days, typically in April–May in the hours before sunrise, when the species calls most intensively. We managed to register 38 booming Great Bittern males that may be underestimated due to the polygamous tendency of the species. Compared to the surveys conducted at the Austrian part of the lake it can be assumed that we underestimated the number of males and as much as 50 pairs may breed on the Hungarian part of the lake.

6. Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom Dr. Vadász Csaba ornitológusnak a területen gyűjtött bölömbika adatainak részemre történő önzetlen átadásáért.

7. Irodalom

- BIRDLIFE INTERNATIONAL** (2004): Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife International, Cambridge. /Conservation Series 12../
- POULIN, B. & LEFEBVRE, G.** (2003): Optimal sampling of booming Bitterns (*Botaurus stellaris*). *Ornis Fennica*, 80: 11–20.
- DVORAK, M., NEMETH, E. TEBBICH, S., RÖSSLER, M. & BUSSE, K.** (1997): Verbreitung, Bestand und Habitatwahl schilfbewohnender Vogelarten in der Naturzone des Nationalparks Neusiedler See – Seewinkel. *Biologische Station Neusiedler See, Illmitz*. 16–19. /BFB Bericht, 86/
- GILBERT, G., GIBBONS, D. W. & EWANS, J.** (1998): Bird monitoring methods. RSPB, Sandy.
- KOSKIMIES, P. & TYLER, G.** (1997): *Botaurus stellaris* Bittern. In: **HAGEMELJER, W. J. M. & BLAIR, M. J.** (eds.): The EBCC atlas of European breeding birds. Their distribution and abundance. T & A D Poyser, London. 40–41.
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG** (szerk.) (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke. *Nomenclator avium Hungariae*. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.
- MOLNÁR L.** (1998): Bölömbika *Botaurus stellaris*. In: **HARASZTHY L.** (szerk.): Magyarország madarai. Mezőgazda kiadó, Budapest. 19.
- TYLER, G.** (1994): Management of Reedbeds for Bitterns and Opportunities for Reedbed Creation. *RSPB Conservation Review*, 8: 57–62.